

การศึกษาความเป็นไปได้ในการปรับภูมิทัศน์วัฒนธรรม
ในแหล่งท่องเที่ยววังหลัง กรุงเทพมหานคร
The feasibility study of cultural landscape adjustment of
Wang Lang tourist attraction, Bangkok

ธิรพร แสงพิรุณ จันทรจิมา รัตนะประสิทธิ์ ดุสิต ศรีอินทร์ สุภาวดี รอดมา
ศศิพิมพ์ พวงทองทับ ณัฐกุล กวางแก้ว ชยธร คำเนตร ศุระเดช ทิมกลับ
กาญจนาภรณ์ ตริมณี
โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

Thiraporn Sangpiroon Jujima Rattanaprasit Dusit Sri-in Supavadee Rodma
Sasipim Puangthongtab Nattakul Kwangkeaw Chayathon Kamnet Suradej Timkub
Kanjanaporn Treemanee
School of Tourism and Hospitality Management, Suan Dusit University

วันที่รับ (Received): 1 September 2020

วันที่แก้ไขเสร็จ (Revised): 1 June 2021

วันที่ตอบรับ (Accepted) : 15 June 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการปรับภูมิทัศน์วัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยววังหลัง และ 2) เพื่อหาแนวทางในการปรับภูมิทัศน์วัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยววังหลัง โดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ทฤษฎีเชิงพื้นที่ (Grounded theory) ในการศึกษา สังเกต และวิเคราะห์บริบทของพื้นที่ ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) กับนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการร้านค้าย่านวังหลัง ผลการวิจัยพบว่ามีความเป็นไปได้ในการปรับภูมิทัศน์วัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวย่านตลาดวังหลัง ให้เป็นระเบียบ เพื่อความสะดวก สะอาด และปลอดภัย ควรมีการจัดระเบียบร้านค้าภายในตลาดวังหลัง เพื่อเพิ่มความสะดวกในการเลือกซื้อสินค้าและบริการ โดยใช้วิธีการจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของร้านค้าย่านวังหลัง มีการประสานงานและการทำงานร่วมกัน มีการวางแผนร่วมกันของชุมชน เพื่อร่วมมือกันในการสร้างความเป็นระเบียบ สวยงามและส่งเสริมการท่องเที่ยวในตลาดวังหลังต่อไป

คำสำคัญ : การศึกษาความเป็นไปได้; ภูมิทัศน์วัฒนธรรม; แหล่งท่องเที่ยววังหลัง

Abstract

The research aims to 1) study the feasibility of adjustment the cultural landscape in Wang Lang tourist attractions and 2) explore the guideline of adjustment the cultural landscape in Wang Lang tourist attractions. This research was the qualitative research using grounded theory and in-depth interviews with Thai tourists and small shop owners in Wang Lang market. The results shown that there was a possibility to cultural landscape adjustment with guidelines for adjusting the cultural landscaped for convenience, cleanliness and safety, shops should be organized within Wang Lang Market to increase the convenience of shopping and service using the community-participatory management, coordination and collaboration and a joint community planning. These will be able to ensure the tidiness, magnificence which will consequently promote tourism in Wang Lang Market.

Keywords: feasibility study; cultural landscape; Wang-Lang destination

บทนำ

วัฒนธรรมของกลุ่มคนแต่ละชนชาตินั้นได้บ่งบอกถึงความเป็นตัวตนที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อ ความศรัทธา ทัศนคติ ที่ยึดถือปฏิบัติเป็นแบบแผนสืบเนื่องต่อกันมา ทำให้กลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะอันแสดงออกถึงความเป็นตัวตนของคนในท้องถิ่น และในแต่ละท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะนี้เอง จึงนำมาส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่ง “วัฒนธรรม” ได้ครอบคลุมงานศิลปะ ประเพณี ประณีตศิลป์ จิตรกรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นและยังรวมถึงภูมิทัศน์วัฒนธรรม (กระทรวงวัฒนธรรม, 2558)

คำว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ “ผลที่แสดงออกมาในรูปของภูมิทัศน์ที่มองเห็นโดยมีวัฒนธรรมเป็นผู้กระทำ ธรรมชาติเป็นสื่อกลาง และภูมิทัศน์วัฒนธรรมก็คือผลของการกระทำดังกล่าว” ภูมิทัศน์วัฒนธรรม จึงเป็นการมองสภาพแวดล้อมที่อยู่ล้อมรอบตัวเรา อยู่ในวิถีชีวิตของเรา สังคมและสร้างคุณค่า เราจำเป็นต้องศึกษาเรียนรู้ และทำความเข้าใจ การขาดซึ่งความเข้าใจ และมองไม่เห็นคุณค่านำมาซึ่งความเสื่อมสลายได้ ในรูปแบบการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวที่มีวิถีชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์จึงจัดอยู่ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่แสดงออกถึงตัวตน ที่มา การจัดสรรสร้างคุณค่าให้กลุ่มชน (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2551) และรวมถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนย่านตลาดวังหลัง เป็นตลาดการค้าของชุมชนอันเก่าแก่ในมหานครกรุงเทพ ที่ยังคงเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชนที่มีอาชีพขายอาหารหลากหลาย สำหรับสินค้าประเภทอาหารที่ชาวบ้านในชุมชนนำมาจำหน่าย ประกอบไปด้วย ร้านค้าอาหารคาวหวาน และกลายเป็นวิถีชีวิตของชาวย่านนี้ (สารานุกรมเสรี, 2563) ปัจจุบันการเดินทางไปยังตลาดวังหลังมีความสะดวกสบายมากขึ้นทั้งทางบกและทางน้ำ ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเดินทางมาทางรถและเรือ มีบางส่วนที่เดินทางมาโดยรถยนต์ส่วนบุคคล ซึ่งตลาดย่านวังหลังหาที่จอดรถค่อนข้างยาก แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีย่านที่นิยมเดินทางโดยรถยนต์ส่วนบุคคล อีกทั้งมีการจัดทางเดินในตลาดที่แคบและไม่สะดวกในการเดินชมสินค้าและบริการ อีกทั้งมีขยะและร้านค้าไม่เป็นระเบียบ ส่งผลต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรมของวังหลัง วัฒนธรรมตลาดย่านการค้าเก่าแก่ จากปัญหาที่กล่าวมาทำให้นักวิจัยต้องการศึกษาความเป็นไปได้ในการปรับภูมิทัศน์วัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยววังหลัง กรุงเทพมหานคร และศึกษาแนวทางในการปรับภูมิทัศน์วัฒนธรรมแหล่งท่องเที่ยวย่านตลาดการค้า จากการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อ

พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเป็นระเบียบ สะดวก สะอาด ปลอดภัย สร้างความประทับใจในการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยววังหลัง กรุงเทพมหานครต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการปรับภูมิทัศน์วัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยววังหลัง กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อหาแนวทางในการปรับภูมิทัศน์วัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยววังหลัง กรุงเทพมหานคร

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2540) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวตามองค์การการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union of Official Travel Organization หรือ IUOTO) ไว้ว่า การท่องเที่ยวมีเงื่อนไขตามหลักสากล ดังนี้

1. ต้องเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. ต้องเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
3. ต้องเป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่มิใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

โดยจุดมุ่งหมายของการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวต้องมิใช่เพื่อการประกอบอาชีพและไปอยู่ประจำ แต่เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่าง ดังต่อไปนี้

1. เพื่อพักผ่อน
2. เพื่อวัฒนธรรมหรือทำนุบำรุงศาสนา
3. เพื่อการศึกษา
4. เพื่อชมประวัติศาสตร์และความสนใจพิเศษ
5. เพื่องานอดิเรก
6. เพื่อเยี่ยมเยือนญาติมิตร
7. เพื่อวัตถุประสงค์ทางธุรกิจ
8. เพื่อเข้าร่วมประชุมสัมมนา

สมักร ณะเกิงกุล (2546) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจกรรมงานประจำ โดยปกติการท่องเที่ยวจะหมายถึง การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่ง โดยไม่คำนึงว่าระยะทางนั้นจะใกล้หรือไกล และการเดินทางนั้นจะมีการค้างแรมหรือไม่

มิว (Mill, 1990: 359) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว หมายถึง การจัดกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความประทับใจในการบริการ และการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว

โฮลโลว (Holloway, 1983: 3) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยว คือ การที่คนเดินทางออกจากที่พักหรือที่ทำงานไปยังสถานที่อื่น ๆ ในระยะเวลาอันสั้น ๆ และคนเหล่านี้จะทำการกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างพักอาศัยชั่วคราวในสถานที่ท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อการต้องการไปเยี่ยมญาติมิตรหรือท่องเที่ยว

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยว ไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นการนันทนาการรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างเวลาว่างที่มีการเดินทางเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการเดินทาง

จากสถานที่หนึ่งที่มีเรียกว่าที่อยู่อาศัย ไปยังสถานที่หนึ่งซึ่งถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม โดยมีแรงกระตุ้น (Motivator) จากความต้องการในด้านกายภาพ ด้านวัฒนธรรม และการปฏิสัมพันธ์

จากความหมายของการท่องเที่ยว จึงสรุปได้ว่า การท่องเที่ยว คือ การเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่งโดยเป็นการชั่วคราว ไปเป็นกลุ่มคณะ หรือไปคนเดียว โดยมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการเดินทางไปยังสถานที่นั้น ๆ

ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวจัดอยู่ในอุตสาหกรรมบริการที่มีบทบาทสูงยิ่งในการนำเงินตราเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของประเทศ การท่องเที่ยวช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยที่ผ่านมามีอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทำรายได้ให้ประเทศเป็นอันดับหนึ่ง เมื่อเทียบกับสินค้าส่งออกอื่น ๆ การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคม (สมศรี ณะ เกิงสุข, 2546: 15-16) ดังนี้

1. ความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่นำรายได้เข้าประเทศในรูปเงินตราต่างประเทศ จึงช่วยลดปัญหาการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ ช่วยสร้างงานและสร้างอาชีพ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ทั่วทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของท้องถิ่น และการท่องเที่ยวยังช่วยกระตุ้นการผลิตทำให้เศรษฐกิจของประเทศโดยรวมดีขึ้น

2. ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อสังคม การท่องเที่ยวช่วยยกระดับมาตรฐานการครองชีพของสังคมในท้องถิ่น ช่วยสร้างความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น ช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษา ช่วยลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนท้องถิ่น ช่วยกระตุ้นให้มีการคิดค้นนำทรัพยากรธรรมชาติส่วนเกินที่ไร้ค่ามาประดิษฐ์เป็นสินค้าที่ระลึกจำหน่าย อีกทั้งยังช่วยสร้างสันติภาพและ ความสามัคคี

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และคณะ (2542: 27-30) การท่องเที่ยวมีความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจของประเทศ และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศ กล่าวคือ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีลักษณะเป็นสินค้าส่งออกจำเพาะ ไม่สามารถมองเห็นหรือจับสัมผัสได้ (Invisible export) โดยที่ จะไม่มีการส่งสินค้าหรือบริการทางการท่องเที่ยวออกไปขายยังต่างประเทศจริง ๆ แต่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต้องเป็นผู้รับผิดชอบการเดินทางและซื้อสินค้าบริการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเอง เช่น นักท่องเที่ยวญี่ปุ่นซื้อตั๋วโดยสารเครื่องบินมาชมวัดโพธิ์ก็จะจ่ายค่าที่พักแรม ค่าอาหาร ค่าน้ำดื่ม และค่าสินค้าที่ระลึก เป็นต้น

2. การท่องเที่ยวช่วยลดปัญหาการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ กล่าวคือ เมื่อนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางและซื้อสินค้าอีกทั้งบริการทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรายได้จากการท่องเที่ยวนี้สามารถนำไปช่วยลดภาวะการขาดดุลการค้าและการขาดดุลการชำระเงินของประเทศให้น้อยลง หรืออาจทำให้เกิดการเกินดุลได้ อันเป็นการส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

3. การท่องเที่ยวช่วยสร้างอาชีพและการจ้างงาน กล่าวคือ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ต้องใช้แรงงานส่วนใหญ่ในลักษณะของการต้อนรับให้บริการ จึงมีการจ้างงานทั้งทางตรงและทางอ้อม การจ้างงานทางตรง ได้แก่ อาชีพในธุรกิจการขนส่ง ธุรกิจที่พัก ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจอาหาร ธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น ส่วนการจ้างงานทางอ้อม ได้แก่ อาชีพทางเกษตรกรรมซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหาร อาชีพทางด้านหัตถกรรมซึ่งเป็นแหล่งผลิตสินค้าที่ระลึก อาชีพก่อสร้างหรือบริการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านอื่น ๆ งานการธนาคารในการบริการ

แลกเปลี่ยนเงินตรา เป็นต้น นับว่าเป็นการสร้างอาชีพให้เกิดขึ้นมากมาย ก่อให้เกิดการจ้างงานและช่วยแก้ปัญหาการว่างงานของประเทศด้วย

4. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายรายได้ กล่าวคือ เมื่อมีการเดินทางท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งย่อมก่อให้เกิดการกระจายรายได้ เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะนำเงินไปใช้จ่ายใช้สอยซื้อสินค้าและบริการจากท้องถิ่น ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนามักจะมีปัญหาความแตกต่างในการพัฒนาระหว่างตัวเมืองกับชนบท รัฐบาลควรวางแผนและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่ท้องถิ่นชนบท จะช่วยให้ประชากรในชนบทสามารถขายสินค้าและบริการ ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่งได้ ตลอดจนช่วยให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

5. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น กล่าวคือ ในระยะเริ่มแรกที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเข้าสู่ท้องถิ่น ประชาชนในท้องถิ่นนั้นอาจยังไม่สามารถผลิตบริการทางการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ จึงจำเป็นต้องสั่งซื้อสินค้าและบริการจากนอกชุมชนหรือจากต่างถิ่น ต่อมาเมื่อการดำเนินงานบริการทางการท่องเที่ยวขยายตัวมากขึ้น ก็จะมีการลงทุนผลิตสินค้าและบริการสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในท้องถิ่นได้เอง การสั่งซื้อจากนอกชุมชนจะน้อยลง ซึ่งจะส่งผลดีให้แก่ท้องถิ่นนั้น ๆ ทั้งโดยตรงและโดยทางอ้อม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของเศรษฐกิจของท้องถิ่นนั้น ๆ ขึ้น

6. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจ เนื่องจากเงินตราที่นักท่องเที่ยวนำมาใช้จ่ายใช้สอยจะหมุนเวียนอยู่ในเศรษฐกิจของประเทศ กระตุ้นให้เกิดการผลิตและการนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น ซึ่งตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ เชื่อว่ารายได้ที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่งในระบบเศรษฐกิจจะก่อให้เกิดรายได้ต่อเนื่องอีกหลายรอบเมื่อรวมรายได้รอบต่าง ๆ เข้าด้วยกันจะพบว่าผลทำให้การผลิตและรายได้มีมูลค่าสูงขึ้นกว่ารอบแรกหลายเท่าตัว หลักการดังกล่าวนี้ในทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เรียกว่า “ผลของตัวทวีคูณ” (Multiplier Effect) สำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้เป็นที่ยอมรับกันว่ามีค่าผลของตัวทวีคูณอยู่ในระดับสูง ทำให้เกิดการกระตุ้นการผลิตสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องให้สูงขึ้นด้วย

ในด้านสังคมและการเมือง การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อสังคมและการเมือง ดังนี้

1. การท่องเที่ยวช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่นให้ดีขึ้น ทั้งนี้สืบเนื่องจากผลของ การกระจายรายได้และการจ้างงานไปสู่คนในท้องถิ่น ทำให้คนในท้องถิ่นมีอาชีพและมีรายได้ในการซื้อสินค้าและบริการที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นได้ เป็นการช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของคนไทยท้องถิ่นให้ดีขึ้นด้วย

2. การท่องเที่ยวช่วยสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น กล่าวคือ เมื่อเกิดการเดินทางท่องเที่ยวจากท้องถิ่นหนึ่งไปยังอีกท้องถิ่นหนึ่ง ย่อมก่อให้เกิดสิ่งใหม่ขึ้นในท้องถิ่น เช่น การปลูกสร้างโรงแรมหรือที่พักแรม ภัตตาคารหรือร้านอาหาร ถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำประปา และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีโอกาสได้รับความสะดวกสบาย และการบริการในลักษณะต่าง ๆ จากภาครัฐและจากการลงทุนของภาคเอกชนทำให้ท้องถิ่นมีความเจริญ และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

3. การท่องเที่ยวช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้อยู่สภาพที่เหมาะสม รักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชาติเอาไว้ได้ ก่อให้เกิดการกระตุ้นให้ทั้งนักท่องเที่ยวและเจ้าของมรดกศิลปวัฒนธรรมเกิดความภาคภูมิใจ ความสำนึกและความตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้น อีกทั้งเกิดความตระหนักว่าสามารถใช้เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวได้ทางหนึ่ง จึงควรได้รับการพัฒนาและอนุรักษ์ฟื้นฟูให้คงอยู่ชั่วกาลนาน

4. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการศึกษา กล่าวคือ ทำให้คนมีโลกทัศน์กว้าง ได้รับความรู้และประสบการณ์จากการที่ได้พบเห็นด้วยตนเอง ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้กับชีวิตในสังคมได้ ถ้าหากเป็นการเดินทาง

ท่องเที่ยวเพื่อเข้าร่วมการสัมมนาทางวิชาการก็จะมีการแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการระหว่างนักศึกษาต่างชาติอันเป็นการพัฒนาวิชาการด้านต่าง ๆ ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

5. การท่องเที่ยวช่วยลดปัญหาการอพยพเข้าไปแออัดในเมือง กล่าวคือ ตามธรรมชาติของมนุษย์มักจะรักถิ่นฐานบ้านเกิดเมืองนอนของตน หากมีโอกาสประกอบอาชีพที่เหมาะสม มีรายได้พอแก่การยังชีพ ย่อมไม่ยากอพยพไปแออัดในเมือง ซึ่งเสี่ยงต่อการถูกหลอกลวงและเอาเปรียบด้านแรงงาน ในเมือง อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสามารถช่วยสร้างอาชีพให้กับท้องถิ่นทั้งด้านบริการการท่องเที่ยวโดยตรงและหัตถกรรมในครัวเรือน จึงสามารถช่วยลดปัญหาการอพยพได้

6. การท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้มีการคิดค้นทรัพยากรที่มองว่าไม่มีค่า ไม่ประโยชน์ นำมาประดิษฐ์เป็นของที่ระลึกจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว กล่าวคือ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวช่วยให้มีการนำทรัพยากรบางชนิดที่ทิ้งแล้ว นำกลับมาทำให้เกิดประโยชน์เพิ่มทางเศรษฐกิจ เช่น เปลือกไม้ เปลือกหอย เศษผ้า เศษหนัง เศษฟาง เป็นต้น มาประดิษฐ์เป็นของที่ระลึกจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว จึงเป็นการเสริมรายได้ให้กับท้องถิ่น อีกทั้งหาทางพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกให้ทันสมัยและมีคุณภาพให้กับชุมชนได้อีกด้วย

7. การท่องเที่ยวช่วยป้องกันการแทรกซึมการบ่อนทำลายจากฝ่ายตรงข้าม กล่าวคือ เมื่อท้องถิ่นใดมีผู้คนเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวและผู้คนในท้องถิ่นมีอาชีพยอมทำให้มีความเป็นอยู่ที่ดี เป็นผลให้ผู้ก่อการร้ายหรือฝ่ายตรงข้ามเข้าแทรกซึมบ่อนทำลายได้ยากจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศจึงเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะต้องร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในการระดมทรัพยากรทั้งหลายที่มีอยู่มาผสมผสานให้สอดคล้องกัน เพื่อทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวขยายตัวอย่างกว้างขวางให้เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของชาติอย่างสูงสุด ในด้านการสนับสนุน ฟื้นฟู อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามของชาติ ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ชาติไทยเป็นชาติเก่าแก่ที่มีมรดกทางวัฒนธรรมเป็นของตนเองมาช้านาน เป็นความภูมิใจของคนในชาติ การฟื้นฟูเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจึงเป็นการรักษาสืบส่งต่อดั่งมรดกนี้ไว้ เพื่ออนุชนรุ่นหลังต่อไปด้วย ดังจะเห็นได้จากงานฟื้นฟูประเพณีต่าง ๆ ให้มีรูปแบบที่เหมาะสมมากขึ้น โดยคงรักษาจุดมุ่งหมายเดิมไว้ เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีแห่เทียนพรรษา เป็นต้น

จากความสำคัญของการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมท่องเที่ยว จึงสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อทั้งทางภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และภาคนักท่องเที่ยว เพราะอุตสาหกรรมท่องเที่ยวช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพ มีผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ พอประชาชนอยู่ดีกินดีมีอาชีพทำให้สังคมมีความปกติสุข ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม เกิดการฟื้นฟูวัฒนธรรมและสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่ เมื่อสังคมน่าอยู่จึงส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อมได้รับการพัฒนาไปด้วยกัน

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

ความหมายของวัฒนธรรมและภูมิทัศน์วัฒนธรรม

จอมขวัญ ลอยศักดิ์วงศ์ (2550: 34) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรม หมายถึง ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลธรรม กฎหมาย ประเพณี อนุสัณย และพฤติกรรมอื่น ๆ ที่มนุษย์แสดงออกและปฏิบัติใช้ร่วมกัน จนสามารถถ่ายทอดไปยังสมาชิกรุ่นต่อ ๆ มาในสังคมใดสังคมหนึ่งจนเป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งจัดเป็นแบบแผนของการดำรงชีวิต และไม่ใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นสิ่งที่ไม่คงที่ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2549) ได้ให้ความหมายภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้ว่า เป็นคำที่มาจากคำ 4 คำรวมกัน “ภูมิ” (นาม) หมายถึง ดิน “ทัศน์” (นาม) หมายถึง ความเห็น การเห็น เครื่องรับรู้ สิ่งที่เห็น การ

แสดง ดังนั้น “ภูมิทัศน์” หมายถึง การรับรู้สภาพแวดล้อมภูมิประเทศทั้งที่ปรากฏตามจริงและภาพลักษณ์ในจิตใจที่รู้สึกได้ “วัฒนธรรม” หมายถึง ความเจริญ ความงอกงาม “ธรรม” หมายถึง คำประกอบท้ายคำที่เป็นนามธรรม เมื่อประกอบแล้วมีความหมายไม่ต่างไปจากคำศัพท์เดิม

ดังนั้น “วัฒนธรรม” จึงหมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์ทำขึ้น สร้างขึ้น คิดขึ้น เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ สืบทอด และพัฒนาสังคมของตนเอง แสดงถึงความเจริญงอกงามของสังคมมนุษย์ เป็นประโยชน์ทั้งทางกาย เช่น การบริโภค การใช้สอย หรือประโยชน์ทางใจ เช่น การชมสิ่งที่เจริญตาเจริญใจ สอดคล้องกับการแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ส่วน คือ “ทางรูปธรรม” ได้แก่ บ้านเรือน ศาสนาสถาน การแต่งกาย อาหาร หัตถกรรม งานศิลปะ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม งานฝีมือ การใช้เวลาว่าง การพักผ่อน และการสนทนาและการ “ทางนามธรรม” ได้แก่ คติความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา วรรณคดี สภาพครอบครัวการเมือง การปกครอง การศึกษา ศาสนา สาธารณสุข

สรุปได้ว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ ทุกสิ่งทุกอย่างทั้งทางรูปธรรมและนามธรรมที่กลุ่มคนยึดถือปฏิบัติร่วมกัน (ค่านิยม) และได้กระทำต่อสภาพแวดล้อมภูมิประเทศ เพื่อสร้างความเจริญงอกงาม และพัฒนาสังคมของมนุษย์ให้น่าอยู่อาศัยได้มากขึ้น

หัทธยา สิริพัฒนากุล (2550: 2) ได้ให้ความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรม หรือ Cultural landscape เป็นแนวความคิดในการจำกัดความของมรดกทางวัฒนธรรมประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นการพัฒนาการของการบูรณาการระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรม

องค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้ให้ความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้ว่า คือ ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงการผสมผสานเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ เป็นพัฒนาการของสังคมมนุษย์และการตั้งถิ่นฐานผ่านกาลเวลารายละเอียดอิทธิพลของข้อจำกัดทางกายภาพ และหรือเป็นสิ่งที่เห็นได้จากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและแรงขับเคลื่อนทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมที่สืบเนื่องกันมา ใน World heritage convention ได้กำหนดมรดกโลกประเภทภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้ 3 ประเภท ได้แก่

1. ภูมิทัศน์ที่ได้รับการออกแบบและสร้างสรรค์อย่างตั้งใจโดยมนุษย์ (Landscape designed and created intentionally by man)
2. ภูมิทัศน์ที่มีวิวัฒนาการอันเป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง ศาสนา และความเชื่อ (Organically evolved landscape) ได้แก่ พื้นที่ปรากฏร่องรอยของภูมิทัศน์โบราณ (A relic or fossil landscape) และภูมิทัศน์ที่ยังคงมีวิวัฒนาการอยู่อย่างต่อเนื่อง (A continuing landscape)
3. ภูมิทัศน์ที่มีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมในพื้นที่ เช่น ศาสนา ลัทธิความเชื่อ (Associative cultural)

จากความหมายของวัฒนธรรม จึงสรุปได้ว่า วัฒนธรรมคือสิ่งดำรงที่คนรุ่นก่อนสะสมและสืบสานมายังคนรุ่นต่อมา วัฒนธรรมจะรวมวิถีชีวิต ภูมิปัญญา ความเชื่อ การประดิษฐ์ผลงานสร้างสรรค์ ทั้งนี้วัฒนธรรมมีทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ที่จับต้องได้ปรากฏเป็นผลงาน ชิ้นงาน เช่น ศิลปะหัตถกรรมต่าง ๆ วัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความเชื่อเรื่องบูชาพระแม่คงคา ความเชื่อเรื่องการทำบุญตักบาตรทำให้ตายไปได้ขึ้นสวรรค์ เป็นต้น และความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรม จึงสรุปได้ว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมอันเป็นมรดกตกทอดจากรุ่นสู่รุ่น เป็นพัฒนาการของสังคมมนุษย์และมีคุณค่าทางจิตใจ อีกทั้งมีทั้งรูปธรรมและนามธรรม

ประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

การแบ่งประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมตามความมากน้อยหรือตามระดับที่มนุษย์เข้าไปเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมหรือสภาพธรรมชาติ สภาพภูมิศาสตร์เดิม เพื่อพัฒนาการของสังคมจะแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. ภูมิทัศน์ที่ได้รับการจัดการ (Managed Landscape) ได้แก่ พืชหญ้าเลี้ยงสัตว์ ฟาร์มปศุสัตว์ ป่าปลูก

บ้านที่อยู่อาศัย ฯลฯ

2. ภูมิทัศน์เกษตรกรรม (Cultivated landscape) ได้แก่

- เกษตรกรรมแบบดั้งเดิม พุงนา พุงหญ้า ไร่บุกเบิก มีสภาพธรรมชาติป่าเดิมหลงเหลืออยู่มาก
- เกษตรกรรมผสมแบบดั้งเดิม และแบบสมัยใหม่ เริ่มปลูกพืชพรรณชนิดเดียวกันเป็นจำนวนมากว่าการ

ปลูกพืชหลายชนิดปะปนกัน มีสภาพธรรมชาติเดิมหลงเหลืออยู่

- เกษตรแบบสมัยใหม่ ปลูกพืชพันธุ์เดียวเกือบทั้งพื้นที่ สภาพธรรมชาติเดิมหลงเหลืออยู่น้อย

3. ภูมิทัศน์รอบนอกศูนย์กลางเมือง (Suburban landscape) ได้แก่ เมืองขนาดเล็กที่พักอาศัย ร้านค้า ไร่สวน พื้นที่เกษตรกรรม และพื้นที่ธรรมชาติ

4. ภูมิทัศน์ในเมือง (Urban landscape) ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่มีสิ่งก่อสร้างอาคารหนาแน่น มีสวนสาธารณะเป็นสภาพแวดล้อมแบบธรรมชาติที่สร้างขึ้น

นักมานุษยวิทยา ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็นรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งอาจนำมาใช้แบ่งประเภทภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็น 2 ประเภท คือ

1. รูปธรรม เช่น บ้านเรือน ศาสนา การตั้งถิ่นฐาน ลักษณะของชุมชน ลักษณะทางกายภาพ และพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงเพื่อการดำรงอยู่ของชุมชนและสังคม
2. นามธรรม เช่น คติความเชื่อ ประเพณี หรือความคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการกระทำต่อสภาพภูมิศาสตร์ของชุมชนเพื่อการดำรงอยู่ของสังคม

การแบ่งประเภทภูมิทัศน์วัฒนธรรมตามความเข้มข้นของการจัดการของมนุษย์ที่มีต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ชุมชนที่มีภูมิทัศน์นำวัฒนธรรม
2. ชุมชนที่มีลักษณะเด่นร่วมกันทั้งภูมิทัศน์และวัฒนธรรม
3. ชุมชนที่มีวัฒนธรรมนำภูมิทัศน์

เกรียงไกร เกิดศิริ (2549: 101) ได้อธิบายไว้ว่า ในอดีตก่อนจะมีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ ภูมิทัศน์ของพื้นที่เป็นสภาพแวดล้อมที่ส่งผลและมีอิทธิพลต่อการเลือกตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ หากพื้นที่นั้น ๆ มีความเหมาะสมในการตั้งถิ่นฐาน เช่น มีแหล่งน้ำจืดและมีพื้นที่เพาะปลูกเพียงพอสำหรับชุมชนและการขยายตัวที่จะมีขึ้น หรือเป็นตำแหน่งที่สามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่น ๆ ได้โดยสะดวกเหมาะสมแก่การค้าขาย สาเหตุต่าง ๆ เหล่านี้จึงเป็นปัจจัยให้มีการตั้งบ้านเมืองขึ้น

ระยะภูมิทัศน์นำวัฒนธรรม นับจากเมื่อมีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในพื้นที่นั้น ๆ แล้ว คำว่า “ภูมิทัศน์วัฒนธรรม” จึงได้ก่อรูปขึ้น สำหรับระยะแรกเริ่มของการตั้งถิ่นฐาน มนุษย์ยังมีข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ ทั้งในแง่ของแรงงาน ความรู้ และเทคโนโลยี ดังนั้น มนุษย์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้สอดคล้องกับระบบนิเวศในพื้นที่นั้น ทั้งในเรื่องการตั้งถิ่นฐาน และกิจกรรมการยังชีพ การตั้งถิ่นฐานในระยะนี้ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติจะเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิต จึงจัดได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่เป็น “ภูมิทัศน์นำวัฒนธรรม” หรือเรียกได้ว่าเป็น “ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบชนบท” หรือ “ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบพื้นถิ่น” ซึ่งลักษณะที่โดดเด่นคือ การดำเนินชีวิตใกล้ชิดกับสิ่งแวดล้อม มีระบบเครือญาติที่เข้มแข็ง เศรษฐกิจพึ่งพิงธรรมชาติ

ระยะลักษณะเด่นร่วมกัน เมื่อกาลเวลาผ่านไป หากพื้นที่ตรงนั้นยังเหมาะกับการอยู่อาศัยของมนุษย์ ชุมชนมีพัฒนาการมากขึ้นทั้งในแง่ของทรัพยากร แรงงาน ความรู้ และเทคโนโลยี ช่วงนี้จึงต้องมีการปรับภูมิทัศน์เพื่อให้สนอง

ต่อความต้องการในการดำรงชีวิตมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามคุณค่าของระบบนิเวศเดิมยังไม่ได้ละทิ้งไป ระยะนี้จึงอยู่ในช่วงที่มีลักษณะเด่นร่วมกัน หรืออาจเรียกได้ว่าเป็น “ภูมิทัศน์กึ่งเมืองกึ่งชนบท”

ระยะวัฒนธรรมนำภูมิทัศน์ เมื่อชุมชนมีการขยายตัวมากและสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น ประกอบกับมนุษย์มีความรู้และเทคโนโลยีในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จึงมีความพยายามจะเอาชนะธรรมชาติแวดล้อมที่มีอยู่เดิม จัดได้ว่าเป็นช่วงที่เกิด “ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมือง” ขึ้น

สำหรับภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบวัฒนธรรมนำภูมิทัศน์ หรือภูมิทัศน์เมืองนั้นมักจะเกี่ยวข้องกับการจัดการเพื่อพัฒนาและสร้างสรรค์ใหม่มากกว่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบอื่น ๆ เนื่องจากเมืองและชุมชนมีลมหายใจ มีความต้องการใช้สอยร่วมสมัย เพราะฉะนั้นการจัดการที่เกี่ยวข้องกับเมืองจะมีประเด็นที่ใช้ประกอบการพิจารณาที่หลากหลาย แต่สิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ การวิเคราะห์ขนาดของแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้นว่ามีขนาดพื้นที่และความซับซ้อนว่ามีมากน้อยเพียงไร โดยอาจจะจำแนกตามขนาดเล็กไปหาใหญ่ ได้ดังต่อไปนี้

1. อาคาร
2. บริเวณ ย่าน
3. ชุมชน
4. เมือง

กล่าวคือ อาคารหลายหลังยังรวมกันเป็นบริเวณหลายบริเวณรวมกันเป็นย่าน หลายย่านรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนหลายชุมชนรวมกันเป็นเมือง และเมืองต่าง ๆ ก็มีความสัมพันธ์กัน และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างกันออกไป สำหรับมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องตามทฤษฎีจินตภาพ ดังนี้

1. เส้นทางสัญจร (Path) เช่น ถนนหนทาง แม่น้ำลำคลอง
2. เส้นขอบ (Edge) คือ ขอบของเมือง เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา
3. ชุมทาง ชุมชน (Node) เป็นจุดที่มีการชุมนุมของผู้คนและกิจกรรมที่หลากหลาย เนื่องจากเป็นจุดบรรจบของการคมนาคมหลายเส้นทาง
4. ย่าน (District) คือ บริเวณชุมชนที่มีลักษณะเด่นชัดของกลุ่มชนหรือกลุ่มอาชีพ
5. จุดหมายตา (Landmark) มักจะเป็นสิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนในระยะไกล

ประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวตลาดย่านการค้าวังหลัง

บริบทของพื้นที่วิจัยเป็นตลาดย่านการค้าวังหลัง โดยมีประวัติความเป็นมาโดยสังเขป คือ ตลาดวังหลัง แต่เดิมเป็นพื้นที่บริเวณเก่าแก่โบราณ เคยเป็นที่ตั้งของพระราชวังบวรสถานพิมุขหรือวังหลัง ตั้งแต่ในยุคสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 แต่ต่อมาพื้นที่บริเวณนี้ได้มีการปรับเปลี่ยนขึ้นโดยสร้างและขยายโรงพยาบาลศิริราชขึ้น และบริเวณวังหลังได้กลายเป็นตลาดโบราณ ที่มีของขายทั้งอาหารคาวหวาน และยังคงกลิ่นอายเอกลักษณ์วัฒนธรรมที่โดดเด่นของท้องถิ่น สำหรับบริเวณที่ตั้งของตลาดวังหลัง มีตำแหน่งที่ตั้งอยู่ที่ถนนพรานนก แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ตลาดวังหลังได้รับการเปลี่ยนชื่อเป็นแขวงศิริราช ส่วนถนนเข้าวังหลังได้รับชื่อว่า ถนนวังหลัง ถนนวังหลังในอดีตเป็นย่านการค้าที่สำคัญ เพราะเป็นพื้นที่ชุมชนขึ้นในฝั่งธนบุรีบริเวณวังหลัง มีตลาดสดหลายแห่งรอบบริเวณและมีสถานที่สำคัญอยู่รอบ เช่น โรงพยาบาลศิริราช สถานีรถไฟธนบุรี วัดอมรินทราราม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ท่าพระจันทร์) สนามหลวง ท่าช้าง พระบรมมหาราชวัง มหาวิทยาลัยศิลปากร ฐานทัพเรือกรุงเทพฯ กรมอุทกหารเรือ วัดระฆังโฆสิตาราม ย่านโรงหล่อพระบ้านช่างหล่อ เป็นต้น ส่วนบริเวณทางแยกพรานนกเคยมีโรงภาพยนตร์ศรีพรานนก

(ภายหลังปรับปรุงและเปลี่ยนชื่อเป็น “เพชรพรานนก” เมื่อปี พ.ศ. 2522 กลายเป็นโรงพยาบาลชั้นสอง ก่อนเลิกกิจการไป) อยู่บริเวณใกล้เคียงกับโรงพยาบาลตา หู คอ จมูก เดิม (ปัจจุบันย้ายไปอยู่ที่ทางแยกต่างระดับ สิรินคร และเปลี่ยนมาเป็นอาคารพรานนกพลาซ่า) และที่ทำเรือพรานนกก็เคยเป็นต้นทางของรถโดยสารประจำทางหลายสาย รวมถึงสาย 42 ก่อนที่จะมีการเปิดใช้สะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าในปี พ.ศ.2516

ปัจจุบันถนนวังหลังเป็นถนนสายสำคัญที่เชื่อมต่อระหว่างถนนอิสรภาพกับถนนอรุณอมรินทร์ เป็นทางเชื่อมต่อย่านตลาดสดบริเวณทางแยกพรานนก และย่านการค้าและสถานที่ราชการบริเวณโรงพยาบาล ศิริราช ทั้งยังมีท่าเรือวังหลังและท่าเรือพรานนก ซึ่งเป็นท่าเทียบเรือส่วนตัวเจ้าพระยาที่สำคัญที่สุดในบริเวณรอบเกาะกรุงรัตนโกสินทร์ และยังมีบริการเรือข้ามฟากจากท่าเรือวังหลังไปยังท่าพระจันทร์และท่าช้างวังหลวง ซึ่งอยู่ใกล้สนามหลวงและพระบรมมหาราชวัง และเป็นถนนที่มีการจราจรคับคั่งตลอดทั้งวัน โดยเฉพาะในช่วงชั่วโมงเร่งด่วนทั้งเช้าและเย็น ดังนั้น ถนนวังหลังจึงมีบริการรถสามล้อเครื่อง รถสองแถว รถสี่ล้อเล็ก และรถตุ๊กให้บริการจากท่าเรือพรานนกหลายเส้นทางด้วยกัน (สารานุกรมเสรี, 2563)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รัชนิกร แซ่วัง (2558) วิจัยเรื่อง ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและนโยบายในการอนุรักษ์: กรณีศึกษาพหุทางนาควัตถุประสงค์เพื่อมุ่งกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของพหุทางนาควัตถุประสงค์ที่เป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมชนบทและเสนอแนะนโยบาย ในการอนุรักษ์พื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อธำรงรักษาพหุทางนาควัตถุประสงค์ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืน ผลการศึกษา พบว่า แหล่งท่องเที่ยวนี้เกิดปัญหาจากสาเหตุหลักสองประการ คือ การขาดความรู้และนโยบายที่เป็นรูปธรรมในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชนบท อีกประการหนึ่ง คือ นโยบายหรือแผนที่มีอยู่ขาดการปฏิบัติการตามแผน หรือขาดการบูรณาการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมุ่งแต่เพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวโดยขาดการพิจารณาในมิติด้านธรรมชาติ จึงมีผลทำให้คุณค่าทางธรรมชาติลดลง

รัฐพงศ์ ปิ่นแก้ว และพัสดราภรณ์ ทิพย์โสธร (2557) วิจัยเรื่อง การออกแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรมปากคลองสวนหมากเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน วัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาลักษณะทางกายภาพและพฤติกรรมการใช้พื้นที่รวมไปถึงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนในพื้นที่ปากคลองสวนหมาก เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการออกแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่จัดอยู่ในประเภทวัฒนธรรมนำภูมิทัศน์ โดยพื้นที่องค์ประกอบเกี่ยวเนื่องทางวัฒนธรรมนั้น คือ บริเวณที่ตั้งของวัดสว่างอารมณ์ ยาวมาจนถึงวัดพระบรมธาตุ ซึ่งผู้ที่เข้ามาใช้พื้นที่ส่วนใหญ่จะมาไหว้พระ และศึกษาประวัติศาสตร์ แนวทางในการออกแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรม ควรมีการฟื้นฟูชีวิตให้คืนกลับสู่ชุมชนด้วยการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการเป็นย่านการค้าดั้งเดิม

ณัฐชา จุลพรหม และคณะ (2549) วิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ ปรับปรุงฟื้นฟู ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ชุมชนย่านวัดราชโอรส วัดนางนอง และวัดหนึ่ง วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ ปรับปรุง และฟื้นฟูภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในชุมชนมีภูมิหลังที่หลากหลาย ส่วนหนึ่งเป็นผู้อยู่อาศัยเดิม บางส่วนเป็นผู้ที่อพยพเข้ามาใหม่ ความแตกต่างกันนี้ทำให้เข้าใจภูมิหลังของชุมชนที่ต่างกัน แต่ประชาชนส่วนใหญ่ทราบว่าในชุมชนมีภูมิทัศน์ที่มีคุณค่า แต่ยังขาดการจัดการอย่างจริงจัง เนื่องจากยังไม่มีกิจกรรมกลุ่มกันในด้านวัฒนธรรม นอกจากนี้ประชาชนยังต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมตัดสินใจหรือแสดงความคิดเห็นต่อโครงการของภาครัฐที่จะส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรม

วิภาวี อนุพันธ์พิศิษฐ์ และคณะ (2551) วิจัยเรื่อง โครงการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมและปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน ในพื้นที่ริมฝั่งคลองแสนแสบ: กรณีศึกษาชุมชนบ้านครัว มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์

และปรับปรุงสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ชุมชนบ้านครัวซึ่งเป็น ชุมชนริมคลองแสนแสบที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานให้ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ผลการศึกษาพบว่า ในการอนุรักษ์มรดกทางด้านสถาปัตยกรรมและการปรับปรุง ภูมิทัศน์ของชุมชนบ้านครัวนั้น ควรวางแผนอนุรักษ์พื้นที่บริเวณอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ควบคู่ไปกับการ ปรับปรุงภูมิทัศน์ของทางเดินริมคลอง และปรับปรุงพื้นที่โล่งสำหรับประกอบกิจกรรมส่วนกลางที่มีอยู่ในชุมชนให้มีความ สวยงาม และมีการใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุขสวรรค์ คำวงศ์ และเมตตา ตาละลักษณ์ (2556) ได้วิจัยเรื่อง ชีตความสามารถในการรองรับและการกำจัด ขยะในแหล่งท่องเที่ยวตำบลภูฟ้า อำเภอเบกโก จังหวัดน่าน วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขีดความสามารถในการรองรับ และจัดการขยะในแหล่งท่องเที่ยวภูฟ้า ตำบลเบกโก จังหวัดน่าน ผลการวิจัยพบว่า เงื่อนไขความสำเร็จของการ บริหารขยะในแหล่งท่องเที่ยว คือ การมีส่วนร่วมจากชุมชน มีการประสานงานและการทำงานร่วมกัน มีการวางแผน ร่วมกันในทุกภาคส่วนของชุมชน และการสร้างเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยให้ตระหนักถึงความสำคัญใน การบริหารจัดการขยะในทุกภาคส่วน และการลดปริมาณขยะโดยคัดแยกขยะก่อนทิ้ง และการนำกลับมาใช้ใหม่

ไพบุลย์ แจ่มพงษ์ (2553) ได้วิจัยเรื่อง การจัดการขยะโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน บริเวณตลาดน้ำ อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการขยะ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ขยะในชุมชนเป็นขยะประเภทเปียกมากที่สุด รองลงมาเป็นขยะทั่วไป และขยะรีไซเคิล ในด้านการ จัดการขยะของครัวเรือนพบว่า ร้อยละ 90 มีภาชนะรองรับขยะประจำบ้าน ในส่วนการทิ้งขยะของนักท่องเที่ยวพบว่า ประมาณร้อยละ 40 ทิ้งขยะในภาชนะ รองรับของร้านค้าต่าง ๆ รองลงมาทิ้งขยะในภาชนะที่เทศบาลจัดเตรียมไว้ โดย นักท่องเที่ยวกว่าร้อยละ 85 มีความเห็นว่านักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของชุมชนได้ ประเด็นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของชุมชน พบว่าประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 1) ร่วมวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการแก้ไขปัญหาขยะของชุมชน 2) ร่วมวางแผนและกำหนดกิจกรรมแก้ไข ปัญหา 3) ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหา 4) ร่วมปฏิบัติตามแผน 5) ร่วมติดตามประเมินผล การดำเนินงานตามแผน 6) ร่วมเสนอแนะ ปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในส่วนของ นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของชุมชนได้ดังนี้ คือ 1) ร่วมแสดงความคิดเห็นต่อสภาพ ปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาขยะของชุมชน 2) ร่วมลดปริมาณขยะที่จะเกิดขึ้นในชุมชน 3) ร่วมรักษาความ สะอาดโดยทิ้งขยะในภาชนะที่รองรับของชุมชนอย่างเหมาะสม

จิตรติ มณีไสย์ และพัฒนา อนุรักษ์พงศธร (2554) ได้วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ปริมาณและองค์ประกอบของ ขยะมูลฝอยเพื่อเป็นแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกเจ็ดสาวน้อย จังหวัดสระบุรี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปริมาณขยะมูลฝอย อัตราการเกิดขยะมูลฝอยและองค์ประกอบขยะมูลฝอยเพื่อนำข้อมูลที่ได้ เสนอแนะแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยให้กับอุทยานแห่งชาติน้ำตกเจ็ดสาวน้อย ผลการวิจัยพบว่า ขยะมูลฝอยนอก ฤดูกาลและฤดูกาลท่องเที่ยวมีปริมาณ 445.00 – 809.10 และ 310.31 – 1,255.93 กิโลกรัมต่อวัน อัตราการเกิดขยะ มูลฝอย 0.20 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ความชื้นร้อยละ 22.07 ขยะมูลฝอยที่สามารถนำกลับมาใช้ได้ ในฤดูกาลท่องเที่ยว 768.29 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 16.37 ของปริมาณที่เกิดขึ้นทั้งหมด ทำการกำจัดเศษอาหารด้วยวิธีการหมักปุ๋ย ซึ่งลด ปริมาณขยะมูลฝอยที่จะนำไปทิ้งถึงร้อยละ 70.14

มูราว่า (Murava, 2016) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ปัญหาขยะในจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว กรณีศึกษา เทือกเขาคาร์เพเทียน ประเทศยูเครน มีวัตถุประสงค์เพื่อระบุขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยวบน เทือกเขาคาร์เพเทียนในประเทศยูเครน และจำแนกเพื่อหาวิธีการจัดการกำจัดขยะอย่างมีประสิทธิภาพให้มากที่สุด ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการสะสมของขยะมูลฝอย และวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ยังไม่สามารถ

แก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ โดยเฉพาะบนภูเขาคาร์เพเทียนมีความเสี่ยงอย่างยิ่งจากผลกระทบจากกิจกรรมของมนุษย์ มีวิธีทางแก้เดียวกันคือ การริเริ่มการดำเนินงานควรใช้วิธีการรักษาสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างไว้ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยนี้ เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่ตลาดวังหลัง และผู้ประกอบการร้านค้าย่านตลาดวังหลัง กรุงเทพมหานคร
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยในครั้งนี้ เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวย่านตลาดวังหลัง จำนวน 20 คน และผู้ประกอบการร้านค้าในย่านตลาดวังหลัง จำนวน 10 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง คือ การสัมภาษณ์แบบเจาะจงกับผู้ประกอบการร้านค้าย่านตลาดวังหลัง และการสุ่มแบบก้อนหิมะ (snowball sampling) คือ วิธีการสุ่มแบบให้ผู้ประกอบการร้านค้าแนะนำผู้ประกอบการร้านค้า ร้านอื่น ๆ ทำให้คณะผู้วิจัยได้กลุ่มตัวอย่างมีจำนวนเพิ่มขึ้น เหมือนกับก้อนหิมะที่กลิ้งไปทำให้มีขนาดใหญ่ขึ้น

การเก็บและรวบรวมข้อมูล

ในงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยใช้เครื่องมือ คือแบบสัมภาษณ์ผู้ประกอบการร้านค้าย่านตลาดวังหลังเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และแบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวชาวไทย วิธีการเก็บรวบรวมจากผลการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการร้านค้าในย่านวังหลัง และเก็บรวบรวมข้อมูล จากการถอดเทปการสัมภาษณ์ เก็บรวบรวมแล้วนำมาจัดตามรหัสข้อมูล โดยจัดหมวดหมู่ประเด็นต่าง ๆ แยกตามหัวข้อ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการใช้ทฤษฎีเชิงพื้นที่ (Grounded theory) นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดแยกตามหมวดหมู่และรายวัตถุประสงค์ รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) นำมาจัดประเด็น หมวดหมู่ตามหัวข้อเพื่อให้สอดคล้องกับการตั้งวัตถุประสงค์ในการวิจัยไว้ แล้วนำมาเขียนเชิงพรรณนาต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวในตลาดวังหลัง โดยใช้ทฤษฎีเชิงพื้นที่ (Grounded theory) ในการศึกษา สังเกต และวิเคราะห์บริบทของพื้นที่ ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) กับนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการร้านค้าย่านวังหลัง พบว่ามีความเป็นไปได้ในการปรับปรุงทัศนวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวย่านตลาดวังหลัง ให้เป็นระเบียบเกิดความสะอาด สะอาด และปลอดภัย โดยวิธีการจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของร้านค้าย่านวังหลัง มีการประสานงานและการทำงานร่วมกัน มีการวางแผนร่วมกันของชุมชน โดยมีแนวทางในการปรับปรุงทัศนวัฒนธรรมในส่วนของการจัดทำป้ายบอกทางเพื่อไปยังลานจอดรถให้สะดวก เป็นระเบียบและชัดเจน ทั้งนี้เพื่อป้องกันการจอดรถในที่ห้ามจอดและเสียต่อความไม่ปลอดภัยของผู้สัญจร และหลีกเลี่ยงการกระทำผิดกฎหมายด้วย คือ จอดบริเวณริมถนน ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเดินทางมายังตลาดวังหลังโดยสารโดยรถโดยสารขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ ได้แนวทางในการปรับปรุงทัศนวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว ร้านค้ามีการจัด

ระเบียบดีขึ้น มีการจัดการขยะมูลฝอยภายในตลาดวังหลังซึ่งมีผลต่อทางเดินของนักท่องเที่ยวที่มีความแคบลง ทำให้สะดวกในการเลือกซื้อสินค้าและบริการมากยิ่งขึ้น เมื่อมีการปรับปรุงในส่วนนี้จึงสร้างความเป็นระเบียบ สวยงาม สะอาด ปลอดภัยและส่งเสริมการท่องเที่ยวในตลาดวังหลัง

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การศึกษาความเป็นไปได้ในการปฏิรูปทัศนวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยววังหลัง ได้อภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

การศึกษาความเป็นไปได้ในการปฏิรูปทัศนวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยววังหลัง กรุงเทพมหานคร มีงานวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยนี้ ดังนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชนิกร แช่วัง (2558) วิจัยเรื่อง ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและนโยบายในการอนุรักษ์: กรณีศึกษา พุทธานาค สอดคล้องในด้านการศึกษาความเป็นไปได้ในการปฏิรูปทัศนวัฒนธรรมและอนุรักษ์พื้นที่ให้เหมาะสมเพื่ออนุรักษ์เอกลักษณ์ของพื้นที่ไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐพงศ์ ปิ่นแก้ว และพัศตราภรณ์ ทิพย์โสธร (2557) วิจัยเรื่อง การออกแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรม ปากคลองสวนหมากเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สอดคล้องในด้านการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่จัดอยู่ในประเภทวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาวี อนุพันธ์พิสิษฐ์ และคณะ (2551) วิจัยเรื่อง โครงการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมและปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน ในพื้นที่ริมฝั่งคลอง แสนแสบ: กรณีศึกษาชุมชนบ้านครัว สอดคล้องในด้านการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนย่านการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมและมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และการท่องเที่ยว

การค้นหามาแนวทางในการปฏิรูปทัศนวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยววังหลัง กรุงเทพมหานคร มีงานวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยนี้ ดังนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐฐา จุลพรหม และคณะ (2549) วิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ ปรับปรุง พื้นที่ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ชุมชนย่านวัดราชโอรส วัดนางนอง และวัดหนึ่ง สอดคล้องในด้านการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนและศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุขสวรรค์ คำวงศ์ และเมตตา ตาละลักษณ์ (2556) วิจัยเรื่อง ชีตความสามารถในการรองรับและการกำจัดขยะในแหล่งท่องเที่ยวตำบลภูฟ้า อำเภอเบตกร จังหวัดน่าน สอดคล้องในด้านการศึกษาการมีส่วนร่วมจากชุมชน ในการประสานงานในการปฏิรูปทัศนทัศน์ของชุมชนและลดปริมาณขยะออกจากชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของไพบุลย์ แจ่มพงษ์ (2553) วิจัยเรื่อง การจัดการขยะโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน บริเวณตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม สอดคล้องในด้านการศึกษาการจัดการขยะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อปรับปรุงทัศนวัฒนธรรมให้แหล่งท่องเที่ยวมีความสวยงามมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตรติ มณีไสย และพัฒนา อนุรักษ์พงศธร (2554) วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ปริมาณและองค์ประกอบของขยะมูลฝอยเพื่อเป็นแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกเจ็ดสาวน้อย จังหวัดสระบุรี สอดคล้องในด้านการศึกษาการจัดการขยะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Murava (2016) เรื่องการวิเคราะห์ปัญหาขยะในจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว กรณีศึกษา เพือกเขาจารย์เพเทียน ประเทศยูเครน สอดคล้องในด้านการศึกษาการจัดการขยะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวแตกต่างกันในด้านการศึกษาริบทของพื้นที่วิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการกระจายห้องน้ำไปตามจุดต่าง ๆ ตามมุมของสถานที่ท่องเที่ยวและสามารถมองเห็นได้ชัดเจน
2. ควรจัดระเบียบด้านการตั้งร้านค้าให้มีความสวยงามและเป็นระเบียบมากยิ่งขึ้น

3. ป้ายบอกทางไปยังที่จอดรถควรมีความชัดเจน เพื่อลดอุบัติเหตุบนท้องถนนให้มากขึ้น
4. ควรมีระบบการจัดการขยะหรือสิ่งปฏิกูลอย่างชัดเจน และรัดกุมขึ้น
5. ควรมีการปรับปรุงพื้นที่หรือเพิ่มพื้นที่ที่เหมาะสมในการจอดรถในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาแนวทางในการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมอื่น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2558). *วัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญา*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.
- เกรียงไกร เกิดศิริ. (2551). *ชุมชนกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อุษาคเนย์.
- จอมขวัญ ลอยศักดิ์วงศ์. (2550). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา
- จิตรติ มณีไสย์ และพัฒนา อนุรักษพงศ์. (2554). *การวิเคราะห์ปริมาณและองค์ประกอบของขยะมูลฝอยเพื่อเป็นแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกเจ็ดสาวน้อย จังหวัดสระบุรี*. กรุงเทพมหานคร: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ณัฏฐา จุลพรหม, อาษา ทองธรรมชาติ, อัจจิมา อินทรีย์. (2549). *การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ปรับปรุง พื้นที่ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ชุมชนย่านวัดราชโอรส วัดนางนอง และวัดหนึ่ง*. กรุงเทพมหานคร: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และคณะ. (2542). *การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไพบุลย์ แจ่มพงษ์. (2553). *การจัดการขยะโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน บริเวณตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม*. กรุงเทพมหานคร: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- มณฑิพย์ จันทรแก้ว และชนิษฐา ภูมิพล. (2560). *การศึกษาการจัดการขยะมูลฝอย กรณีศึกษา ตลาดน้ำระแหง*. วารสารแก่นเกษตร, ฉบับพิเศษ 1, 405-410.
- รัชนิกร แซ่วัง. (2558). *ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและนโยบายในการอนุรักษ์: กรณีศึกษา พุททาส*. วารสารภาษาและวัฒนธรรม, 34(2), 71-92.
- รัฐพงศ์ ปิ่นแก้ว และพัสดราภรณ์ ทิพย์โสธร. (2557). *การออกแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรมปากคลองสวนหมากเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. สืบค้นเมื่อ 7 พฤศจิกายน 2563. จาก <http://161.246.14.22/ocs/submissionfiles/conferences/4/schedConfs/4/papers/54/submission/review/54-102-1-RV.pdf>
- วิภาวี อนุพันธ์พิศิษฐ์, เสนีย์ สุวรรณดี, มณี พนิกการ, อาดิศร์ อิดริส, รักขมณี และเสนีย์ เวชพัฒน์พงษ์. (2551). *โครงการอนุรักษ์มรดกทางด้านสถาปัตยกรรมและปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชน ในพื้นที่ริมฝั่งคลองแสนแสบ*.

- กรณีศึกษาชุมชนบ้านควัว. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 14(1), 48-55.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2542). รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.
- สารานุกรมเสรี. (2563). ถนนวังหลัง. สืบค้นเมื่อ 26 พฤษภาคม 2563. จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%96%E0%B8%99%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%AB%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%87>
- สุขสวรรค์ คำวงศ์ และเมตตา ตาละลักษณ์. (2556). ชีตความสามารถในการรองรับและการกำจัดขยะในแหล่งท่องเที่ยวตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน. วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนคร ฉบับพิเศษ, การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 5 (น.91-97). กรุงเทพฯ:ศูนย์ประชุมบางกอกคอนเวนชันเซ็นทรัลเวิลด์ปทุมวัน.
- สมักร ณะเกิงกุล. (2546). สภาพปัญหาและแนวทางการจัดการท่องเที่ยว: ศึกษากรณีเกาะเสม็ด ตำบลเพ อำเภอเมือง จังหวัดระยอง. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทั่วไป, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2549). แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม/ในความร่วมมือของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

เอกสารอ้างอิง (ภาษาอังกฤษ)

- Holloway, J. C. (1983). *The Business of Tourism*. Plymouth: Macdonald and Evans Ltd.
- Mill, R. C. (1990). *Tourism the international business*. New Jersey: Prentice Hall.
- Murava, L & Korobeinykova, Y. (2016). The analysis of the waste problem in tourist destinations on the example of Carpathian region in Ukraine. *Journal of Ecological Engineering*, 17(2), 43-51.

คณะผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิริพร แสงพิรุณ

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการท่องเที่ยว โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต 295 ถนนนครราชสีมา แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300
e-mail : thira_s@live.com

นางสาวจันทร์จิมา รัตนประสิทธิ์

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการท่องเที่ยว โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต 295 ถนนนครราชสีมา แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

นายดุสิต ศรีอินทร์

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการท่องเที่ยว โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต 295 ถนนนครราชสีมา แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

นางสาวสุภาวดี รอดมา

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการท่องเที่ยว โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต 295 ถนนนครราชสีมา แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

นางสาวศศิพิมพ์ พวงทองทับ

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการท่องเที่ยว โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต 295 ถนนนครราชสีมา แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

นางสาวณัฐกุล กวางแก้ว

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการท่องเที่ยว โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต 295 ถนนนครราชสีมา แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

นายชยธร คำเนตร

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการท่องเที่ยว โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต 295 ถนนนครราชสีมา แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

นายสุระเดช ทิมกลับ

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการท่องเที่ยว โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต 295 ถนนนครราชสีมา แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300

นางสาวกาญจนาภรณ์ ตริมีณี

หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการท่องเที่ยว โรงเรียนการท่องเที่ยวและการบริการ
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต 295 ถนนนครราชสีมา แขวงดุสิต เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 10300